

Oponentský posudek disertační práce

Název: **Kurikulární reforma z pohledu učitelů základních škol v kontextu celoživotního učení**

Autor: **PhDr. Marie Müllerová**

Rozsah: 156 stran textu (včetně přílohy)

Přílohy: 1 příloha (celkem 3 strany)

Oponent: doc. PaedDr. Petr Urbánek, Dr.

Charakteristika disertační práce:

Předkládaná disertační práce PhDr. Marie Müllerové „*Kurikulární reforma z pohledu učitelů základních škol v kontextu celoživotního učení*“ zpracovává velmi aktuální tematiku české vzdělávací politiky a školské praxe, která se týká probíhající snahy implementovat koncept rámcového vzdělávání do školského terénu. Sledované téma doposud není pedagogickou vědou odborně a výzkumně významněji uchopeno a rozpracováno. Pokusy o to navíc směřují téměř výhradně jen do projektované roviny problému. V současnosti téměř chybí analýzy samotného procesu a zejména aktuální reflexe o dopadech a efektech v prostředí školní praxe. Autorka se právě o částečné vyplnění těchto bílých míst pokusila. Už i proto lze práci považovat svým způsobem jednak za ojedinělou a dále jako velmi užitečnou a přínosnou.

Popis disertační práce:

Text disertační práce PhDr. Müllerové je členěn do pěti hlavních kapitol. *Úvod* vymezuje cíle disertační práce, stanovuje výzkumné otázky a popisuje využití metodologické nástroje a postupy. Druhá kapitola (*Koncept celoživotního učení*) s využitím bohatých publikačních zdrojů podrobně rozpracovává pojetí celoživotního učení v kontextu k vývoji „evropské“ vzdělávací politiky posledního padesátiletí, a to s relevantními dosahy k české situaci posledních dvaceti let. Třetí kapitola (*Škola jako učící se organizace*) navazuje logicky na předchozí a od makrostruktur konceptů vzdělávací politiky přechází autorka do konkrétnější roviny podmínek práce samotných škol, ve kterých je předpokládáno vyústění transformačních snah a jsou zde přirozeně očekávány konkrétní vzdělávací efekty. Čtvrtá kapitola (*Empirický výzkum: kurikulární reforma z pohledu učitelů základních škol*) prezentuje metodologii a výsledky empirického šetření, které autorka postavila na kvalitativním přístupu při důrazu na využití metody pozorování a rozhovoru, a se snahou zachytit dynamiku šetřených jevů. Disertační práci uzavírá *Závěr*, české a cizojazyčné resumé, příloha a seznam literatury.

Hodnocení disertační práce:

Disertační práce PhDr. Marie Müllerové je logicky strukturovaným, vzájemně dobře navazujícím a obsahově vyvráženým odborným textem. Vyvážené a užitečně propojené jsou oba úhly pohledu, resp. zdroje dat o sledovaném jevu, tedy teoretická syntéza a empirická část. Kvalitně a hutně je provedena „biografie“ evropské vzdělávací politiky posledních desetiletí s odpovídajícími odkazy na specifika české situace. Podobně obsažná je i třetí kapitola, která sleduje klíčovou instituci transformace, tedy školu jako učící se organizaci. Cenné jsou podkapitoly inventující externí a interní předpoklady realizace každé změny, včetně role, kterou při ní sehrává učitel. Autorka zde kriticky zhodnocuje „připravenost“ školského terénu na transformační procesy, resp. vhodnost volených strategií ze strany decize a jejich možnosti i reálnou sílu uplatnění v českém prostředí. Velmi dobře přitom dokáže argumentovat, přičemž se opírá o existující publikační produkci drobnějších výzkumů posledních let.

Domnívám se, že na tomto místě mohly být zdůrazněny také souvislosti principiálních odlišností různorodých vzdělávacích systémů v Evropě, které implikují specificky rozdílnou podstatu možného procesu transformace škol. Přestože zde doktorandka neopomenula zmínit česká specifika, duch textu může na některých místech vyznívat, že proces transformace je cosi univerzálního, zdůvodnitelného jen makrozměnami globalizované společnosti a že výsledek má tedy všude směřovat k témuž.

Metodicky velmi dobře a systematicky je uchopena výzkumná část disertační práce, ve které autorka vsadila na kvalitativní přístup. Cenná je použitá kombinace metody rozhovoru s pozorováním. Dávám k úvaze, zda nebylo možné a užitečné využít navíc ještě obsahové analýzy konkrétních vzdělávacích programů škol, ve kterých autorka výzkum prováděla. Sympatická je snaha posuzovat jevy v její dynamice, i přes to, že bych neočekával v profesních posunech respondentů v průběhu roku výraznější změny, navíc u učitelů, které je možno označit jako experty. Při zachycení dynamiky jevu nelze ani podcenit váhu „zprostředkovaně“ získávaných a dále porovnávaných dat při využití nepřímé metody rozhovoru. Otázkou je také, do jaké míry jsou výsledky „pohledu učitelů základních škol“ ovlivněny specifícností téže jazykové a probace všech respondentek. Korektní je způsob vyhodnocování dat metodou kódování. Poměrně dobře zvládnutá je interpretační rovina výsledků. Nicméně, s ohledem na kvalitativní charakter dat bych zde očekával explicitnější a bohatší konfrontaci zjištěné reality s nálezy v publikačních pramenech.

Vysoce hodnotím práci s literárními prameny, zejména ve druhé a třetí kapitole disertace, což koresponduje s bohatým a k tématu adekvátním seznamem použité literatury (cca 170 titulů). Přehled autorů a titulů svědčí nejen o dobré vlastní tematické informační bázi autorky, o její sečtělosti a o jejím náležitém vhladu do poměrně široké a nepřehledné problematiky, ale také o schopnosti vnímat obsahový kontext problému. Je přirozené, že vzhledem k jazykové orientaci se autorka významně opírala o německy psané prameny. Ve vztahu k řešené problematice a určité blízkosti vzdělávacích systémů německy hovořících oblastí to považuji jako inspirující a přínosné.

Formální stránka disertační práce:

Disertační práce je formálně na velmi dobré úrovni. Text je přehledný, srozumitelný, s dobrou dikcí. Spíše jen ojediněle překvapují některé nepatřičné výrazy v odborném („nastartovat“) a českém („neoptimálnější“, „etc.“) textu. Kapitola 4.4 je chybně číslovaná; příloha by měla být zařazena až za seznamem literatury, apod.

Dotazy, náměty, připomínky, úkoly k obhajobě:

Disertační práci hodnotím jako nadstandardní, prostou zásadnějších nedostatků. Z důvodu šíře, složitosti a dílem i kontroverznosti tématu dávám doktorandce k diskusi několik námětů, resp. dotazů:

1. Není koncept „celoživotního učení“, „společnosti vědění“, „učící se společnosti“ aj. pouze proklamativním diktátem (skryté) snahy unifikovat, globalizovat, ekonomizovat či ideově ovlivňovat evropské vzdělávání, současně s tím potlačovat národní vzdělávací i kulturní tradice, resp. účelově manipulovat vzdělanou populaci? Je primárním cílem tohoto konceptu utilitárně pružná zejména ekonomicky tržní využitelnost masového „produktu“ transformace anebo kvalitní všestranný a svobodný rozvoj samotného subjektu vzdělávání? Srovnajte např. se současnými méně optimistickými názory na vzdělávací perspektivy, jako je „teorie nevzdělanosti“ (Liessmann) nebo koncept „masifikace vzdělávání“ (Keller, Tvrdý) aj.

2. Jak koresponduje v principu pragmaticky založený koncept RVP s perspektivou široké vzdělanostní báze potřebné pro celoživotního učení? Nebude znamenat kurikulární reforma svým akcentem na formální stránku příliš velké „obsahové vyprázdnění“ a v důsledku brzdou pro možnosti celoživotního učení?
3. Jak se kurikulární reforma, resp. projekt rámcového vzdělávání, opíral (opíral-li se vůbec) ve své projektové fázi a při následných krocích realizace o nástroje pedagogického výzkumu a pedagogické prognostiky (např. predikce možného; experimentální ověřování; komparativní studie)?

Celkové hodnocení:

Předložená disertační práce PhDr. Marie Müllerové „*Kurikulární reforma z pohledu učitelů základních škol v kontextu celoživotního učení*“ je koncepčně, metodologicky, obsahově i formálně na velmi vysoké úrovni. Autorka ve své disertační práci přesvědčivě prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru. Práce beze zbytku naplňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v oboru pedagogika. V souladu s výše uvedeným hodnocením **doporučuji disertační práci k obhajobě** a po úspěšné obhajobě navrhuji udělení titulu Ph.D.

6. listopadu 2009

Doc. PaedDr. Petr Urbánek, Dr.
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Technická univerzita v Liberci